מפניני הפרשה - מאמר

אין לך מידה יפה מן הצניעות

התורה מתארת לנו את שבירת הלוחות על ידי משה רבינו בעקבות כשלונו של העם בחטא העגל: "**וַיְהִי כְּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיַּרְא אֶת הָעֵגֶל וּמְחֹלֹת וַיִּחַר אַף מֹשֶׁה וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדָיו אֶת הַלֻּחֹת וַיְשַׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר**" (פרק לב' יט').

שבירת הלוחות היה אירוע קשה ביותר (טראומתי) שהשאיר את רישומו לדורות, ובמסכת תענית נמנה כפורענות ראשונה עם הפורענויות שאירעו בשבעה עשר בתמוז. מה ראה משה להשליך את הלוחות ולשברם?

האם היה זה מעשה ספונטאני, או יזום, ואם היה זה מעשה יזום, האם היה ביוזמה של משה רבנו או של הקב"ה?

בשאלות אלו עסקו חכמינו ופרשנינו. רבי עקיבא במדרש תנחומא לפרשת כי תשא סובר ש "הקב"ה אמר לו לשברן" כך גם דעת רבי יהודה בן בתירא ב "אבות דרבי נתן" וכן דעת רבי אלעזר בן עזריה ורבי מאיר.

הבנה אחרת בעניין מופיעה בתלמוד הירושלמי בפרק רביעי וב 'פרקי דרבי אליעזר': "**רבי עזרה בשם רבי יהודה בי רבי סימון הלוחות היו משאו ארבעים סאה והכתב היה פולחן כיון שפרח הכתב כבדו על ידיו של משה ונפלו ונשתברו**". דברים אלו מתאימים גם לפירושו של החזקוני – "**כי תשש כוחו של משה כשראה את העגל ולא היה בו כח לסובלם**"

דעה אחרת מובאת במסכת שבת דף פז. ומביא אותה רש"י בפירושו והיא שמתוך חשבונות הלכתיים ורעיוניים שונים שבר את הלוחות – אם ישראל עובדים עבודה זרה הרי אינם ראויים לקבל את התורה.

אולם עיון פשוט בפסוקים מראה ששבירת הלוחות על ידי משה רבנו הייתה מעשה ספונטאני – "**כְּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיַּרְא אֶת הָעֵגֶל וּמְחֹלֹת וַיִּחַר אַף מֹשֶׁה וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדָיו אֶת הַלֻּחֹת וַיְשַׁבֵּר אֹתָם**" (פרק לב' יט') אלא שאמירה זו מעוררת תמיהה - הלא משה ידע מה צפוי הוא לראות, הרי כבר אמר לו הקב"ה שישראל: "**עשו עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו, ויאמרו אלה אלוהיך ישראל**..."?! ובפשטות אפשר להסביר זאת כך: אינה דומה שמיעה לראיה.

אולם ננסה להעמיק יותר בתשובה זו. נראה לומר שיתכן שהשמחה הסוחפת שנתגלתה לעיני משה, הזכירה לו שמחה אחרת, מלפני ארבעים יום, מיד אחרי מתן תורה. מה עתה זבחים – אף אז זבחים, מה כאן אכילה ושתיה – אף שם אכילה ושתיה, מה כאן התלהבות של העם "קול אחד" – גם אז ענו כל העם ואמרו - "**כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע**".

ההתלהבות נוכח העגל, כמוה כהתלהבות נוכח הלוחות, משמע שההמון מתלהב בכל מה שמלהיבים אותו, לקדושה או לטומאה, לחיוב או לשלילה. אם כן ראוי לשבור את הלוחות תחת ההר, באותו מקום בו נבנה מספר שבועות קודם לכן, מזבח הברית.

אחר כך פונה משה לאסוף את שברי הלוחות ולהתחיל את הכל מחדש, פונה הוא לדרך חדשה. לא עוד קול ה' בהמון מתלהב, לא עוד כינוס המוני. אומנם לעם ינתנו לוחות חדשים, אבל הניתנה תהיה במעמד שונה לחלוטין. לא יהיו בו קולות וברקים, ההר לא יחרד ולא יכוסה בענן, משה לבדו יעלה לראש ההר ובקול דממה דקה ירד מן ההר ושני לוחות חדשים בידו.

הסבר זה תואם יפה לפירוש רש"י על לפסוק עפ"י המובא במדרש תנחומא: "**הראשונות על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלה, שלטה בהן עין רעה, אין לך מידה יפה מן הצניעות**"

בין אדם לחבירו

אסור לומר דברים שעל פי מהותם אין הם דברי גנאי, אולם עלולים להיחשב כדברי גנאי. לדוגמא: אסור לדבר על הופעתו החיצונית ודרך לבושו של פלוני, זאת אפילו שיתכן שאין כל רע באופן לבושו של אותו אדם, בכל זאת אסור לומר שהוא מתלבש באופן זה, אם המדבר או השומע, אינם רואים בעין יפה אנשים המתלבשים כך.

כמו כן, אסור לדבר לשון הרע על אדם, אפילו כשברור שהמדבר אינו עושה זאת מתוך כוונה רעה ושאין לו כל כוונה להזיק.

שואל ומשיב

שאלה: האם "מזון מלכות" המכונה "דבש מלכות", מותר באכילה?

תשובה: מזון מלכות הוא חומר נוזלי למחצה, שדבורים מפיקות מבלוטות שבראשן, שטעמו מר במקצת. על ידי אכילה מרובה של מזון מלכות, זהל רגיל מתפתח להיות מלכת הדבורים. בלי זה היה זהל זה נעשה דבורה רגילה. מלכת הדבורים מיוחדת בכך שממנה נמשך הדור הבא, היא מסוגלת להטיל עד 2,000 ביצים ביום, משקלה כפול ממשקל שאר הדבורים, ותוחלת חייה פי 40 משאר הדבורים. מכיוון שמזון מלכות מהולל שינויים גדולים בדבורה, יש מרפאים שסוברים שיש במזון מלכות סגולות רפואיות חשובות.

אולם לגבי כשרותו נחלקו הפוסקים - יש אומרים שאסור לאוכלו, מפני שכל היוצא מטמא - טמא, וכיוון שהדבורים אסורות באכילה - גם מזון המלכות שהן מפיקות מבלוטות שבראשן אסור באכילה. ואין דינו כדבש, מפני שהדבש הוא צוף שהדבורים מלקטות מפרחים וצמחים ואוגרות בזפק הנמצא בין פיהן לקיבתן, ואחר כך מוציאות אותו בכוורת, ושם הצוף מתייבש מעט ונעשה דבש. וכיוון שמדובר בצוף מעובד - הדבש כשר באכילה. אבל מזון מלכות נוצר מתוך גופן של הדבורים, ולכן אסור באכילה. ואף אם נאמר שיש לימוד מן הפסוק שדבש דבורים כשר, כוונת התורה להתיר רק את הדבש הידוע בטעמו, אבל לא את שאר החומרים המופרשים מן הדבורים.

ויש אומרים שדינו כדבש, שכל מה שהדבורים מפיקות מגופן מבוסם על צוף ומיני צומח שונים שהדבורים מלקטות. ואף הדבש עצמו מתגבש בצורתו על ידי תוספת אנזימים שמופרשים מבלוטות שבגוף הדבורה, וכמו שהדבש כשר, כך שאר החומרים היוצאים מגוף הדבורה כשרים. וגם אם נאמר שיסוד החיתר של הדבש הוא ממה שנלמד מן הפסוק, כשם שלמדנו שהדבש כשר, כך אפשר ללמוד שכל החומרים המופרשים מן הדבורים כשרים.

למעשה, ראוי לחוש לדעת המחמירים, אבל לצורך רפואי אפשר להקל לאכול מזון מלכות, מפני שמערבבים אותו בדבש בכמות פי 40 מזון המלכות, וכיוון שטעמו לא מורגש, אסורו בטל ומותר לאוכלו. ואם יכינוהו בגלולות בלי טעם מותר לבולען. ונציין שהמיקל לאוכלו, אין למחות בידו, שיש לו על מי לסמוך.

מפניני הפרשה - רעיון

לעיתים גלוי ולעיתים נסתר

על הפסוק בפרשתנו בו אומר הקב"ה למשה רבנו: "**והסרתי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו**" (פרק לג' כג') דורשת הגמרא במסכת דף ז. "**אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין**". ושם בדף ו. מבואר מה כתוב בתפילין של הקב"ה: "**אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין: הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו? אמר ליה: ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ**. (**דברי הימים א' יז**')

והשאלות העולות הן: למה הכוונה באמירה זו שלקב"ה יש תפילין? ועוד מדוע דווקא עם ישראל כתוב בתפילין של הקב"ה, ולא כתוב בהם לדוגמא את בריאת העולם או שמות המלאכים? נראה לומר שפשוט הוא שבפועל אין לקב"ה תפילין גשמיות, אלא כוונת חז"ל לומר, שאת הקב"ה לא ניתן לראות, והדרך היחידה בה ניתן להרגישו הוא דרך גילויו בעולם, ואת גילוי הקב"ה בעולם ניתן להכיר, דרך הקשר שבין של הקב"ה כלפי עם ישראל עלי אדמות.

זהו קשר התפילין שבכיכול הראה הקב"ה למשה, כלומר את מציאות הקשר האלוקי עם העולם המתבטא בעיקר אצל עם ישראל. אם כן, כך נסביר את הפסוק הנ"ל: "**וראית את אחורי ופני לא יראו**": אמר לו הקב"ה למשה – דע לך שאי אפשר לראות את המציאות האלוקית, אלא רק מתוך הפעולות של הקב"ה בעולם, וזאת דרך הקשר המיוחד שיש לו עם עמו ישראל, שזהו בכיכול ה"אחורי", אשר בעזרתו אפשר להכיר בגילוי המציאות האלוקית בעולם.

הסבר נוסף לפסוק הוא, שהקשר של הקב"ה עם עמו ישראל, לעיתים גלוי כמו בנסי מצרים, ולעתים נסתר, כמו בימי מרדכי ואסתר, אך גם כיסוי הוא גילוי שם ה': "**אסתר מן התורה מנין? 'ואנכי אסתר אסתיר**' (דברים לא' יח)"

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

החייל לביא בן אורית ג'הסי ע"ה הי"ד

אהרון בן שרה שרון ע"ה — שלום בן שלום כתריאל ע"ה

אליהו בוקובזה בן ורדה ז"ל — יצחק בן איזה פרץ ע"ה

אהרון בן דרין דריין ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

לידיה רות בת רג'ינה ג'נט חדד ע"ה — סימונה בת מרסדס אלמליח ע"ה

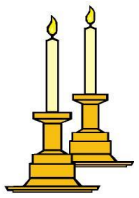
שושנה בת שרה אורול מקסימוב ע"ה — אורנה בת מרים פריגל ז"ל

שרה שרח בת מרים כהן ע"ה — רבקה בת ג'ונג'ון תפילין ע"ה

מרסדס אוריה עמר ע"ה והי"ד בת רחל הי"ו — יפה בת שרה רומי ע"ה

בס"ד כא' לחודש אדר א' ה'תשפ"ד
שנה שלושים גיליון מספר 23
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

חשמונאים (שעון חורף)
כניסת שבת וחג: 17:19
יציאת שבת וחג: 18:17
זמן רבנו תם: 18:47

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת כי תשא
מפטירים

במלכים א' יח'. תימנים ואשכנזים: מתחילים בפסוק א': "וַיְהִי יָמִים רַבִּים" ספרדים מתחילים פסוק ב': "וַיִּשְׁלַח אַחְאָב"

כיצד ינהג אדם שנפלה טליתו עפ"י שו"ע בסימן ח' ופוסקים אחרונים

בגיליון של שבת שעברה למדנו שהסיכום לגבי הפושט את הטלית, הוא שמרן פסק בשו"ע סימן ח' סעיף יד' שכאשר שב להתעטף בה עליו לחזור ולברך, גם אם היה בדעתו לחזור וללבוש את הטלית לאחר שפשט אותה.
הרמ"א, פסק שבמקרה כזה לא צריך לחזור ולברך, אולם המנהג הוא שרק מי שהיה עליו טלית קטן לא חוזר לברך.
המשנה ברורה פסק עפ"י האחרונים שאם לא הסיח דעתו, כגון שפשט כדי ללכת לבית הכסא ולחזור ללובשה מיד: אינו חוזר ומברך. ואם פשט את הטלית, ללא כוונה מיוחדת, אז אם נשאר הטלית קטן – אינו חוזר ומברך, ואם אין לו טלית קטן: חוזר ומברך. ואם פשט את הטלית על דעת ללובשה לאחר זמן רב: צריך לחזור ולברך.
בספר ילקוט יוסף כתב שמצד ספק ברכות, להלכה אין לו לחזור ולברך אלא אם כן הסיח דעתו לגמרי, או אם פשט טליתו על דעת לחזור וללובשו, ושהה זמן ממושך חצי שעה או יותר כשש להתעטף חוזר ומברך.

בית יוסף

בבית יוסף בסימן ח' אות טו' כתב בשם נמוקי יוסף שאדם שנפלה טליתו לא במתכוון וחוזר ולובשה ומתעטף צריך לחזור ולברך.
"וכתוב בנמוקי יוסף (ציצית יב.) בשם הריטב"א שאם נפלה טליתו שלא במתכוין וחוזר ולובש ומתעטף יש אומרים שאינו צריך לחזור ולברך וכן שמעתי בשם הרב רבנו יונה. אבל מורי היה אומר שאף בזו חוזר ומברך ונראה לי כדבריו עכ"ל..."
"...כתבו תלמידי הרב רבנו יונה בסוף פרק קמא דברכות (ו. ד"ה ואמר) גבי ברכת התורה שקבלה ביד הרב רבנו יונה מרבותיו, שאפילו נפל הציצית ממנו ולקחו מיד ונתעטף בו שמברך עליו ואעפ"י שלא נתכוין להסירו מעליו עכ"ל. והיכא דנפל רוב הטלית מעליו נראה דהוי כאלו נפל כולו ואפשר שכל שלא נפל כולו אינו צריך לברך..."

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

עפ"י האמור לעיל, נראה שבמצב בו נפלה ממנו הטלית לא מדעתו: "הלכה לה המצווה", וכשמתעטף בה שוב, צריך לחזור ולברך, וכן פסק מרן להלכה בשו"ע סימן ח' סעיף טו'.
"אם נפלה טליתו שלא במתכוון, וחוזר ומתעטף, צריך לברך. והוא שנפלה כולה, אבל אם לא נפלה כולה, אעפ"י שנפלה רובה, אינו צריך לברך".

משנה ברורה

כן פסק במשנה ברורה בס"ק לט' שאפילו שפוסקים שהמסיר טליתו כדי לשוב להתעטף בה אינו חוזר ומברך, במקרה זה יחזור לברך: **"אפילו למה דפסקינן דבהסיר טליתו על דעת להחזירו אין צריך לברך בזה גרע יותר, דהא נפלה בלא דעת ואזדא לה מצוותה ואפילו נשאר עליו טלית קטן לא מהני".**
יתרה מזו כתב בס"ק מ' שאפילו אם נפלה ממנו באמצע תפילה ואנשים אחרים החזירו אותה, בסוף התפילה יחזור לברך:
"...ואם נפל ממנו באמצע תפילת שמונה עשרה והחזירוהו אחרים עליו כשיסיים תפילת שמונה עשרה, ימשמש בציצית ויברך".

ילקוט יוסף

אולם בספר ילקוט יוסף בסימן ח' - נ' נא' פסק שאין לחזור ולברך, ולא כדעת מרן בשו"ע, וכן בניגוד למשנה ברורה, כתב לגבי מי שנפלה טליתו בזמן שהיה מתפלל שמונה עשרה ואחרים החזירו אותה עליו שבסוף התפילה, אינו צריך לחזור ולברך:
"אם נפלה טליתו מעליו, אפילו אם נפלה לגמרי, וחוזר ומתעטף בה, אינו צריך לחזור ולברך.
יש אומרים שאם נפלה טליתו באמצע תפילת שמונה עשרה, והחזירוהו אחרים עליו, כשיסיים תפלת שמונה עשרה ימשמש בציציות ויברך. ולדידן אין לברך, דספק ברכות להקל".
עוד כותב שהשאלת טלית לאדם כדי לעלות לתורה וכדומה מהווה גילוי דעת גמור שרוצה לחזור וללובשה ולכן לא חוזר ומברך.
"מותר להשאיל טליתו לחבירו הרוצה לעלות לספר תורה או לעלות לדוכן, ואחר העלייה לספר תורה או לדוכן מחזירה לו וחוזר ומתעטף בה, ואין חשש במה שחוזר ולובש הטלית בלי ברכה, דאחר שנהגו שלא לברך ממילא אין כאן חשש כלל".
אולם הוסיף שקיפול הטלית זה גילוי דעת מוחלט שאין בכוונתו לחזור וללבוש את הטלית, לכן לדעת כולם צריך לחזור ולברך.
"הפושט טליתו וקיפל אותו ונתנו בתוך כיס הטלית, ולא חשב אם יחזור ללובשו או לא, כיון שקיפל הטלית הוה ליה כאילו חשב בפירוש שהוא פושטו על דעת שלא לחזור וללובשו, והסיח דעתו ממנו, וכשחוזר ללובשו יחזור ויברך עליו. וכן ראוי לעשות תמיד להוציא עצמו ממחלוקת".

פסקי תשובות

בספר פסקי תשובות בסימן ח' אות כח' כתב שכיום פשט המנהג שמי שנפלה טליתו, כאשר חוזר ולובשה אינו מברך.
מיהו מנהג העולם שלא לברך על העיטוף שוב, ומומכים על היש אומרים שבנימוקי יוסף והרבינו יונה המבוארים (בבית יוסף) שאין מברכים על נפילת טלית שלא במתכוון כשאין בדעתו עדיין לפושטה..."

סיכום

מרן בשו"ע פסק שאדם שנפלה מעליו כל טליתו שלא במתכוון, כאשר חוזר ומתעטף בה, צריך לברך. אבל אם לא נפלה כולה, אעפ"י שנפלה רובה, אינו צריך לברך. כן פסק במשנה ברורה, לכן הרוצה לחזור ולברך רשאי לברך.
אולם בילקוט יוסף כתב שבמקרה כזה משום ספק ברכות להקל, אין לחזור ולברך ושכן פשט המנהג לא לברך במקרה כזה, וכן כתב בספר פסקי תשובות.

פינת העורך

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם..." האלשיך הקדוש ביאר שבפסוק הקודם ציוה ה' להימנע מעשיית מלאכה בשבת: **"ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם, מחלליה מות יומת".** ועתה בא ה' יתברך לומר, שהשבת אינה רק הימנעות מחילולה, אלא יש "לעשות את השבת", לצקת בה תוכן רוחני נעלה, כדי ש**"ביני ובין ישראל אות היא לעולם"** - שתהיה יום של לימוד תורה, קירבה לה' וקירבה משפחתית!

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לנופך ודביר זיסק הי"ו לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם משפחת שרוני הי"ו ומשפחת זיסק הי"ו.
יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לרחל אהרן ולבחיר ליבה אבי רוטמן הי"ו לרגל אירוסיהם, להם ולמשפחותיהם.
יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתיזכו להופתכם בקרוב ותיזכו להקים בית נאמן וכשר בישראל המושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

טעה ובירך "האדמה" במקום "העץ" (חלק א')

מצוות ביכורים

מצוות הבאת ביכורים מתייחסת לפירות שבעת המינים שהבשילו ראשונה, שחובה להביאם לבית המקדש וליתנם לכהנים.

כל איש מישראל, שיש לו שדה או כרם, מצווה להביא ביכורים לבית המקדש ולתת אותם לכהנים, שנאמר (שמות כג' – יט' וכן שמות לד' – כו'): **"ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך"**.

אולם לא מכל פירות האילן ופירות האדמה חייבים להביא ביכורים אלא רק משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, והם: חיטה, שעורה, גפן, תאנה, רימון, זית ותמר.

כיצד קובעים מה הם הפירות שהבשילו ראשונים? - אדם יורד לשדהו ורואה תאנה שהתחילה להבשיל, או אשכול ענבים שהתחיל להבשיל, או רימון שהתחיל להבשיל וכיוצא בזה - קושר עליהם גמי (כמין חוט של גומא), לסימן שהופרשו לביכורים, ואומר: **"הרי אלו ביכורים"**.

הביכורים הם מן הדברים שאין להם שיעור, אבל בירושלמי מובאת ברייתא, שחכמים קבעו שיעור לביכורים: אחד משישים.

בהבאת ביכורים ישנה מצווה נוספת, והיא מצוות "מקרא ביכורים", שבבוא האדם עם טנא הביכורים אל הכהן בבית המקדש הריהו מצהיר תחילה דברי הודיה לה': **"הגדתי היום לה' אלוקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו"** - כלומר בפרי הביכורים שהבאתי הריני מודה לה' שהביאני אל הארץ הזאת, והוא ממשיך אחר כך בקריאת הפרשה מ**"ארמי אבד אבי וירד מצרימה..."** עד **"ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'"** (דברים פרק כו').

פרשה זו נקראת: פרשת מקרא ביכורים, או: וידוי ביכורים, כלומר תפילת הודיה לה' על החסדים שעשה עמנו, שהוציאנו ממצרים ונתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש.

המקור בתלמוד

במשנה במסכת ברכות דף מ. מובא, שאדם שבירך על פירות האילן בורא פרי אדמה, במקום בורא פרי עץ יצא ידי חובה, אבל אם בירך על פירות הארץ בורא פרי העץ במקום בורא פרי אדמה לא יצא.

ואם אמר (בירך) שהכל נהיה בדברו, במקום הברכה הנדרשת יצא ידי חובה ואינו צריך לחזור ולברך: **"בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה - יצא, ועל פירות הארץ בורא פרי העץ - לא יצא. ועל כולם, אם אמר שהכל נהיה בדברו – יצא"**.

הלכה כסתם משנה

אחד מהכללים בפסיקת הלכה - דין אשר מופיע במשנה ללא מחלוקת וללא הזכרת שם אומרו - הלכה כן.

יחיד ורבים הלכה כרבים

אחד מהכללים בפסיקת הלכה - כשיש מחלוקת בין חכם יחיד לבין חכמים רבים, אין הלכה כדברי היחיד אלא כדברי המרובים.

מדברי המשנה יוצא, שעיקר האילן הוא כוח האדמה ממנו יונקים שורשיו, עפ"י זה הגמרא שם קובעת שהתנא של המשנה הוא רבי יהודה שסובר שעיקר פירות האילן באים מכוח האדמה, ממנה יונקים שורשי האילן, לכן אדם שבירך בורא פרי האדמה על פירות האילן יצא ידי חובת הברכה.

דעתו של רבי יהודה בעניין זה עולה ממהות מחלוקתו עם חכמים לגבי מצוות ביכורים.

לדעת חכמים אדם שאחרי שקצר את החיטה התייבש המעיין ממנו הוא משקה את השדה, וכן אדם שאחרי שליקט את פירות הביכורים נקצץ האילן עליהם גדלו, מביא את הביכורים אבל אינו קורא, מכיוון שלא יכול לומר: "את האדמה אשר נתת לי" זאת מפני שלדעתם האילן והמעיין הם האדמה והאילן נקצץ והמעיין התייבש.

אבל לרבי יהודה במקרים אלו מביא ביכורים וקורא, מפני שעיקר גידול הפירות הוא מכוח האדמה והיא עדיין קיימת: **"...מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא? אמר רב נחמן בר יצחק: רבי יהודה היא, דתנן: יבש המעין ונקצץ האילן - מביא ואינו קורא; רבי יהודה אומר: מביא וקורא"**.

מפרש רש"י

דעיקר אילן ארעא היא - דעיקר כל הפירות היא הארץ, והכל גדל הימנה. יבש המעין ונקצץ האילן - היה לו בית השלחין ובו מעין שהוא משקהו ממנו, וקצר בכורים ממנו ואחר כך יבש המעין, וכן שדה האילן וקצץ בכורים ממנו, ואחר כך נקצץ האילן. מביא ואינו קורא - שאינו יכול לומר מן האדמה אשר נתתה לי, דכיון דיבש המעין ונקצץ האילן ממנה בטלה לה ארעא. מביא וקורא - שהארץ היא עיקר.

לגבי פסיקת ההלכה בעניין זה, למעשה יש ניגוד בין שני כללי פסיקה. לפי הכלל שהלכה כסתם משנה, יש לפסוק כדעת רבי יהודה, שאדם שבירך על פירות האילן "בורא פרי האדמה", יצא.

אולם לפי הכלל שיחיד ורבים הלכה כרבים יש לפוסק כחכמים, שאדם שבירך על פירות האילן "בורא פרי האדמה", לא יצא.

תוספות

התוספות במסכת ברכות דף מ. כתבו שהלכה כסתם משנה וכדעת רבי יהודה שאדם שבירך על פירות האילן "בורא פרי האדמה" - יצא ידי חובת הברכה: **"רבי יהודה היא דתנן יבש המעין וכו' - ונראה דהלכה כרבי יהודה דסתם לן תנא כוותיה ואם ברך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא"**.

פסיקת הרמב"ם

וכן פסק הרמב"ם להלכה בהלכות ברכות פרק ח' הלכה י' כדעת רבי יהודה שאדם שבירך על פירות האילן בורא פרי אדמה יצא: **"בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא, ועל פירות האדמה בורא פרי העץ לא יצא, ועל כולם אם בירך שהכל יצא, ואפילו על הפת ועל היין"**.

הרשב"א

אבל מדברי הרשב"א בחידושיו למסכת ברכות מ. עולה שגרם ברמב"ם שפסק להלכה כדעת חכמים ולא כדעת רבי יהודה, ולכן אם בירך על פירות האילן אדמה לא יצא ולא כמו הגירסא ברמב"ם הנ"ל שיצא ידי חובה: **"מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא אמר רב נחמן בר יצחק רבי יהודה היא, וקיימא לן כותיה מדסתם לן תנא כותיה והרמב"ם ז"ל פסק כרבנן"**.

אומנם מצאנו ראיה לגירסת הרשב"א ממה שפסק הרמב"ם בהלכות ביכורים פרק ד' הלכה יב' להלכה כדעת חכמים, שאדם שאחרי שקצר את החיטה התייבש המעיין ממנו הוא משקה את השדה, וכן אדם שאחרי שליקט את פירות הביכורים נקצץ האילן עליהם גדלו, מביא את הביכורים אבל אינו קורא: **"הפריש בכוריו ויבש המעיין או שנקצץ האילן מביא ואינו קורא לפי שזה כמי שאין לו קרקע שהרי אבדה"**.

כסף משנה

הכסף משנה בהלכות ברכות פרק ח' הלכה י' כתב שאכן יש גירסא בפסיקת הרמב"ם בהלכות ברכות הנ"ל שלא יצא. לפי גירסא מה שביררה בגמרא, כדעת מי המשנה, בא לומר שאפילו שהיא סתם משנה, היות והיא דעת יחיד (רבי יהודה) אין הלכה כמשנה זו.

בהמשך כתב שמצא גירסא אחרת ברמב"ם, ולפיה, אם בירך על פירות האילן "בורא פרי האדמה", יצא ונראה שזו הגירסא הנכונה.

מה שקשה ממה שהרמב"ם כתב בהלכות ביכורים שהלכה כרבנן ולא כרבי יהודה, מיישב זאת בכסף משנה עפ"י הירושלמי, שם מובאת דעה שגם חכמים מסכימים לגבי הברכה, שמי שבירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא.

שם ומשפחה _____

הקב"ה מונה את ישראל על ידי מחצית השקל

לאחר שסלח ה' לעם ישראל על החטא הנורא – חטא העגל – רצה שכל העמים יראו שהוא אוהב את ישראל וכבר לא כועס עליהם, לכן ציווה לספור את אלו שנשארו בחיים, לא מפני שהקב"ה לא ידע כמה נשארו, הרי הכל גלוי וידוע לפניו, אלא כדי שיראו כולם כמה הוא אוהב אותם וסופר אותם כמו שבני אדם סופרים דברים שאוהבים וחביבים עליהם.

אמר הקב"ה למשה רבנו: רוצה אני לספור את בני ישראל, אבל איני רוצה לספור את האנשים ממש, כדי שלא תהיה עליהם "עין הרע" ותזיק להם. לכן אמור לבני ישראל, שכל זכר (בן) מגיל עשרים שנה ומעלה יביא מטבע שעשויה מכסף טהור בשווי של מחצית השקל, אתה תספור את כל המטבעות שהם יביאו, ולפי מספר המטבעות נדע מה מספרם של בני ישראל.

כדי שידעו בני ישראל איזו מטבע להביא, הראה ה' למשה מטבע של אש, בצורת - "מחצית השקל", ואמר לו: "על כולם להביא בדיוק מטבע של "מחצית השקל" - העשירים לא יביאו יותר, והעניים לא יביאו פחות, להראות וללמד שבעיני כולם שווים וחביבים באותה מידה.

הלוחות השניים

הלוחות הראשונים נתנו בהר סיני ברוב פאר והדר, בקולות וברקים וסופם שנשברו. לכן אמר הקב"ה למשה לפסול שני לוחות אבנים אחרות ולהביאם לבני ישראל בצנעה, בלי רעש, כדי שלא תשלוט בהם עין רעה ולא ישברו חלילה שוב.

אחרי ששבר משה את הלוחות הראשונים הצטער מאוד ואמר בליבו: "אני בקשתי רחמים על החטא שחטאו בני ישראל, אבל מי יבקש עלי רחמים על חטא שחטאתי בשבירת הלוחות?"

אמר לו הקב"ה: "אל תצטער, על הלוחות ששברת כתבתי רק את עשרת הדברות. על הלוחות החדשים אכתוב גם הלכות, מדרשים ואגדות, ולך סולח אני על שבירת הלוחות הראשונים".

בראש חודש אלול אמר ה' למשה לעלות לשמים ולקבל את הלוחות השניים. לפני שעלה למרום, תקעו מנהיגי העם בשופרות והכריזו בכל המחנה על עלית משה לשמים כדי שלא יטעו ויחשבו ששוב נעלם.

במשך כל הימים שהיה משה בשמים כדי לקבל לוחות שניים, צמו בני ישראל והרבו בתפילה כדי שלא ישלט בהם היצר הרע.

שאלות מהפרשה

שאלות לכיתות א' עד ג' (חלקן מאוצרות התורה)

1. מה עשו בכסף שנאסף על ידי נתינת "מחצית השקל"?

א. אדני המשכן. ב. מנורת כסף. ג. מכסה המשכן. ד. שכר לכוהנים.

2. מי המתין למשה בתחתית ההר עד שחזר?

א. אהרון וחור. ב. חור ושבעים זקני ישראל.

ג. יהושע בן נון משרתו. ד. שנים עשר נשיאי השבטים.

3. מה עשה משה עם עגל הזהב שעשה העם?

א. שרף באש וטחן אותו לאבקה. ב. שמר אותו לזיכרון.

ג. זרה במים והשקה את בני ישראל. ד. תשובות א' וג' נכונות.

4. מה ההבדל בין הלוחות הראשונים ללוחות השניים?

א. הראשונים מעץ והשניים מאבן. ב. הראשונים מאבן והשניים מעץ.

ג. הראשונים עשה אלוקים והשניים משה רבנו. ד. אין הבדל ביניהם.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח'

5. "וְרָחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ...וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם...וְלֹא יָמֻתוּ" לשם מה כפילות?

א. למשתמש במזבח ולנכנס להיכל בלי נטילה. ב. להדגיש את החומרה.

ג. אחד להקרבה במזבח ואחד להקטרת הקטורת. ד. ב' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח' (המשך)

6. "...פרקו נזמי הזהב אשר באוזני נשיכם..." מדוע לא מהגברים?

א. אין להם הרבה תכשיטי זהב. ב. לגברים קשה לוותר על תכשיטיהם.

ג. לנשים ולילדים קשה יותר לוותר על תכשיטיהם. ד. א' וג' נכונות.

7. "וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ..." מה הרמז בזה שכלתו כלי - ו?

א. שניתנה לו התורה ככלה לחתן. ב. שהתורה חביבה עליו ככלה לחתן.

ג. תלמיד חכם צריך להיות בקי ב 24 ספרים. ד. תשובות א' ו ג' נכונות.

8. "...לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה אַתָּה וְהָעָם..." (פרק לג') מדוע אמר ה' למשה 'עלה'?

א. לרמוז שארץ ישראל גבוה מכל הארצות. ב. כנגד מה שאמר לו לך 'רד'.

ג. ללמד שמשה רבנו התעלה בהגנתו על בני ישראל. ד. א' וב' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש בעל הטורים - כיתות ד' עד ח'

9. "וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת..." (פרק ל') מדוע מסף את פרשת הכיור לשקלים?

א. ללמד שתרומה תהיה בניקיון כפים. ב. עשו אותו ממחצית השקל.

ג. ללמד שגשמים נעצרים עקב פוסקי צדקה שלא נותנים. ד. א' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש האיבן עזרא - כיתות ד' עד ח'

10. למה הכוונה: "לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה..." (פרק ל')?

א. לקטורת של נדבה. ב. להקטרת קטורת על ידי זר שאינו כהן.

ג. לקטורת שאינה כמתכונתה. ד. להקטרת קומצי המנחות.

התשובות הנכונות לפרשת תרומה:

1- ג' 2- ב' 3- ב' 4- ד' 5- ג' 6- א' 7- א' 8- ג' 9 - א' 10- א'

(שמיני תשעה) (שיעור 530 חלק א')

לימוד פורה ומהנה

מי שברך אבותינו אברהם, יצחק ויעקב, דוד ושלמה, אליהו ואלישע הוא יברך וישמור וינצור וירומם וינשא את **שמעון וזהבה קרסנטי וכל משפחתם** הי"ו - מלך מלכי המלכים ברחמיו ישמרם ויחיהם ומכל צרה ונזק יצילם, ויאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים, בכל אשר יפנו ישכילו וכל אשר יעשו יצליחו ויתקיים בהם מקרא שכתוב: **"ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש...ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך"** וכן: **"יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחונך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום".**